

Kafkův Proces v Divadle Petra Bezruče je vyobrazením světa, jaký si nepřejeme

28.1.2023 07:48 Ladislav Vrchovský Divadlo Recenze

Divadlo Petra Bezruče uvedlo v pátek 27. ledna premiéru inscenace Proces. Dramatizace textu Franze Kafky a režie inscenace je dílem uměleckého šéfa divadla a režiséra Jana Holce. Dramaturgem je Peter Galdík. Scénu a kostýmy navrhl Ján Tereba. Autorem hudby je Ivan Acher. Pod videoprojekcí je podepsán Kristián Šmulík, pod videomateriálem Petr Hruběš.

Ondřej Bret a Jáchym Kučera v inscenaci Proces.
(Foto: Martin Špelda)

V rozhovoru s Janem Holcem (Ostravan.cz 31.8.2022) režisér Procesu říká: „Kafka přesně odráží absenci logiky fungování našeho světa a z toho pramenící zmatení. Žijeme v době, ve které přestala platit stará pravidla, ale nová ještě nemáme. Válka tohle bourání ještě více akcelerovala. Proto nás pohltila všeobecná úzkost a frustrace. Přestávám rozumět světu, který nás obklopuje. Proto má potřeba se Kafkou zabývat.“

V kontextu Holcova vyjádření k plánované inscenaci je třeba říci, že jeho dramatizace Kafkova Procesu je základním kamenem skvělé stavby celé inscenace. A slova J. Holcem vložená do úst hlavní postavy, prokuristy K., v samotném závěru představení jsou otázkou přímo navazující na Holcovu definici doby, ve které teď žijeme. Pan K. se ústy svého představitele Jáchyma Kučery

ptá: „Lež se má stát řádem světa?“ Ano, i to se dnes, v den, kdy probíhá druhé kolo prezidentské volby, může stát. Dotek s realitou už snad nemůže být silnější.

Z inscenace Proces. (Foto: Martin Špelda)

Franz Kafka se ve svém procesu vymezuje vůči zruďné byrokracii. Jan Holec jde dál. Stejně jako geniální umělci všech žánrů, kteří často ve svých varovných vizích zobrazují svět, jaký nechceme, modeluje Holec na jevišti obraz všem nebezpečného společenského systému, ve kterém vládnu zruďné síly rozhodující o životě a smrti. Síly, které jsou naprosto odlidštěny, vzdálené a hluché ke skutečným problémům obyčejných lidí.

Z toho, co se odehrává v nitru diváků v průběhu představení Procesu, patří k nejsilnějším emocím veliká úzkost. To, čím nechává Franz Kafka a Jan Holec projít pana K., by zcela jistě v reálném životě nechtěl projít nikdo z těch, kteří sedí v hledišti. A že se silám navozujícím tuto úzkost v duši lidí nesmí ustupovat i za cenu životní oběti, to je jedno ze zásadních sdělení inscenace.

Z inscenace Proces. (Foto: Martin Špelda)

Scéna *Jána Tereby* je vytvořena v rámci promyšlené režijně-scénografické koncepce. Bílé plochy na obou bočních stěnách i na zadní straně hracího prostoru plní zároveň úlohu projekčních ploch. Jestliže text je základem inscenace, tak videoprojekce je zde rovnocennou složkou spolu s výchozím textem i jeho režijním a hereckým uchopením. Dvojice *Kristián Šmulík* a *Petr Hrubeš* ukazuje, jak účinná může být videoteknika na divadle, když s touto technikou pracuje režisér jako s nástrojem umocňujícím hereckou práci v celku. Záběry obličejů, končetin i celých těl v pohybu i v nehybných detailech a audiovizuální obrazy vznikající ve vzájemné souhře promítaného materiálu s živou hereckou akcí jsou nezapomenutelné. Kostýmy, vyvedené v převažující černé barvě, nabílené obličejy, černě zvýrazněná obočí, rudě namalované rty a tváře... a už žádná jiná barva. Černá, bílá a k tomu už jen rudá barva krve. Základní, nejjednodušší a zároveň nejúčinnější výtvarný akord zdobí tuto Terebovu práci.

Hudba *Ivana Achera* je také mimořádně vydařená a velice působivá. Acher jako obvykle pracuje s mixem všech hudebních žánrů od symfonických prvků přes současnou populární hudbu, jazz i rock. Místy zní monumentální chorál, místy téměř kabaretní rockový song, nechybí silně rytmická současná taneční hudba, umocněná sborovým zpěvem všech účinkujících, ani pěvecká sóla nejvyšších kvalit. Acherem zhudebněné Kafkovy texty mohou účinně bojovat v soutěži o skladbu roku, stejně jako celá hudba v soutěži o nejlepší hudbu k inscenaci.

Z inscenace Proces. (Foto: Martin Špelda)

Roli pana K. dostal *Jáchym Kučera*, a hraje ho skvěle. V jednu chvíli je to sympatický mladý muž, projevující zalíbení vůči ženě, a za malý okamžik je tu muž tvrdě odhalující pod ženským půvabem skrytou krutost. Hercovy výrazné obličejové rysy a oči zdůrazněné líčením jsou v průběhu živého děje promítány ve zvětšeném detailu na zadní stěnu hracího prostoru a díky tomu je vidět výborná Kučerova mimika. To, co se před divákem pohybuje v bytosti zvané pan K., to není jeden člověk, to je ztělesnění snad všech možných lidských pocitů, povah i charakterů. Jako oběť vražedné byrokracie se v jednom okamžiku promění až v její vraždící nástroj, ale nejedná se o proměnu reálné postavy, herec zde v úzké spolupráci s režisérem vytváří hereckou metaforu pudu zachování vlastní existence.

Jáchym Kučera. (Foto: Martin Špelda)

S velkým důrazem na každé slovo vykřikne postava pana K. blízko ke konci hry: „Já se nebráním proti životu, já se bráním proti tomuto způsobu života zde!“ A lze věřit tomu, že to neříká jen Kafkova a Holcova dramatická osoba, ale Jáchym Kučera tady a dnes, vyjadřující se k tomu, co je nucen vzhledem k aktuální mezinárodní i vnitrostátní situaci právě prožívat. Mimořádný herecký výkon, který si hlasitě si říká o velmi vysoká ocenění.

Kateřina Krejčí, stále ještě nedoceněná dlouholetá členka hereckého souboru Divadla Petra Bezruče, hraje skvěle všechny tři jí svěřené postavy: Bústnerovou, Uklízečku i Matku. Jako téměř vždy je tu opět paní Kateřina ve výborné formě. V okamžiku, kdy rozčileně vytýká synovi, že je obžalovaný, vzpomínají pamětníci v hledišti na procesy z doby předlistopadové totality: „Josefe, copak chceš proces prohrát? Víš, co to znamená? To znamená, že budeš prostě vyškrtnut. A že celé příbuzenstvo strhneš s sebou nebo je aspoň ponížíš až do prachu. Josefe, prosím tě, tak se přece vzchop. Když se člověk na tebe podívá, věřil by skoro přísloví: Mít na krku takový proces, znamená už jej prohrát“. Svým výkonem se Kateřina Krejčí spolu s Jáchymem Kučerou stává druhou nejsilnější postavou celé inscenace.

J. Kučera, K. Krejčí a T. Čapek. (Foto: Martin Špelda)

Ondřej Brett hraje Vyšetřovatele, Sluhu a Advokáta. A ve všech třech úlohách plní zadané úkoly na výbornou. Všechny tři jsou odporně slizké, a přitom je každá jiná.

Dvojice *Josef Trojan* a *Jakub Burýšek* jako Hlídači 1 a 2 ztělesňují velmi dobře sluhy i oběti systému, kterému slouží, a který je za to likviduje. Josef Trojan dále jako Kaplan pohybující se na chůdách velmi dobře vyjadřuje dnes tolik potřebnou konejšící i posilující morální autoritu.

Alexandra Palátinusová si vychutnává postavu odlidštěného dozorce i nelidského učitele přesně v míře ukazující každému divákovi vzor toho, čemu by se měl každý v životě zdaleka vyhnout. *Barbora Křupková* výborně hraje Lenku a zejména skvěle zpívá.

Z inscenace Proces. (Foto: Martin Špelda)

Tomáš Čapek hraje advokátova klienta Blocka, Franzem Kafkou ztvárněného ne jako klienta, ale jako advokátova psa. Jan Holec ve své úpravě posunul Blocka do role oběti vykonávající tu nejvíce ponižující sexuální službu. Čapek přesně vystihuje jak toto ponižení, tak celou tragédii postavy.

Výborný je i jeho malíř Titorelli, zejména v okamžiku, kdy vysvětluje obžalovanému K. jak to chodí při procesech: „Mezi zdánlivým osvobozením a novým zatčením uplyne dlouhá doba, to je možné, a vím o takových případech, ale je stejně dobře možné, že se osvobozený vrátí od soudu domů a tam už čekají pověřenci, aby ho zatkli znova. Pak je ovšem svobodnému životu konec. Přejde třetí zatčení, po třetím osvobození čtvrté zatčení a tak dále. To je dáno již pojmem zdánlivého osvobození.“ Čapek navíc jako bubeník doprovází reprodukovanou hudbu i jednotlivé herecké akce či dějové situace. Hudební složku spolu s ním posiluje hrou na baskytaru *Kristián Kazický*.

Velmi vysoká očekávání spojená s uvedením Kafkova procesu v Divadle Petra Bezruče byla naplněna. I když jsme teprve na začátku druhé části divadelní sezony 2022/2023, stal se Proces po své premiéře jednou z nejlepších inscenací uplynulé části této sezony. Je také silným kandidátem na jednu z nejlepších inscenací roku 2023 hned při jeho začátku.